

Жіночі портрети
на тлі історії України

Любідь

легендарна княжна

Княжна Либідь за літописом - сестра засновників Києва. Переказ про заснування Києва трьома братами вміщений на перших сторінках «Повісті временних літ» преподобного Нестора: «І було три брати: ім'я одного Кий, а другого Щек, а третього — Хорив, і сестра їх Либідь. Сидів Кий на горі, де тепер узвіз Боричів, а Щек сидів на горі, яка тепер називається Щековиця, а Хорив на третій горі, від якого вона прозвалася Хоревиця. І вони збудували город на честь свого найстаршого брата і дали йому назву Київ». Окрім подібного роду запису у «Велесовій книзі», інших фактографічних джерел ми не маємо. Хоча Нестор і пише, що Либідь померла і похована у Києві, проте місце її поховання також невідоме.

Існують іще легенди, які різняться одна від одної.

Одна з легенд називає Либідь не сестрою, а дочкою князя. Дівчина була прекрасна, і з усіх країн з'їжджались молоді лицарі, князі й королевичі просити її руки. Та гордовита княжна й чути не хотіла про весілля.

Марно лицарі й королевиці хотіли звабити княжну своїм багатством, хоробрістю, силою. Тоді претенденти відступились, і більше до княжни не сватались. За кілька років князь помер. Його палац перейшов до наступного правителя, і Либідь мала піти з нього. Вона

збудувала собі хатинку за Києвом, на горі, й жила там самотньо.

Сумним виявилось її життя, дні й ночі дівчина плакала. З її сліз утворився струмочок, який згодом став річкою Либідь. А гора, де мешкала княжна, звалась відтоді Дівич-горою. Либідь прожила довго, і померла вже в зрілому віці, від природного старіння чи хвороби. Гора, що розташована на південний захід від Видубичів, на правому березі річки Либідь, натомість отримала назву Лиса гора. Колись вона вважалась місцем зборів відьом і ворожби, тепер вважається «місцем сили».

За іншою легендою Либідь постає як невірна дружина. Згідно з різними джерелами, вона зовсім не була старою дівою. Либідь побралася з остготським королем Германаріхом, який володів Нижнім Придніпров'ям (ось чому, до речі, Нестор Літописець не повідомляє про її місце проживання — вона залишила Київ). Чоловік звинуватив її в подружній зраді та безжально стратив. Обурені брати небіжчиці пішли війною на короля і смертельно його поранили. У давньогерманського хроніста Йордана є розповідь про дружину готського правителя IV століття Германаріха - Сванхільд, що у перекладі означає - Лебідь. Йордан пише про страту Сванхільд за невірність, проте деякі нинішні історики схильні вважати, що вона була не дружиною правителя, а його бранкою, слов'янкою, і її було страчено на острах її родичам - полянам.

За старокиївськими переказами, Либідь була жрицею богині водної стихії Дани і по смерті залишилася берегинею-заступницею киян. Перевтілена в білого птаха, вона прилітала попередити про небезпеку від води. Попереджала навіть тоді, коли хтось замірявся закладати будинок на підземних плавунах. А таких територій понад річкою Либідь і в інших київських закутках було чимало.

Однак найбільше з тривогою виглядали Либідь навесні, очікуючи водопілля. Деякі киянки навіть намагалися задобрити її, залишаючи гостинці в душлах столітніх верб над водою.

У слов'янському фольклорі існує чимало легенд і казок про Діву-Лебідь, наділену особливими здібностями. Стійкий у середньовічному мистецтві образ Діви-Лебедя пов'язаний з магічно-аграрними дохристиянськими культурами. Академік Б. Рибаків

вважає, що княгині, як-то сестра Кия, Щека і Хорива Либідь, очолювали обряд русальних містерій у слов'ян. Жінки у вбранні з довгими рукавами, що символізувало птаха-лебедя, знімаючи із зап'ясть ритуальні браслети-наручі, виконували ритуальні танці у супроводі гри на гуслах, їх рукави символічно перетворювалися на крила.

Нам нічого не відомо про зовнішність князівни, немає ані портретів, навіть монет з її зображенням. Проте її легендарна постать продовжує приваблювати майстрів зображувального мистецтва, які відтворюють образ Либіді відповідно до свого уявлення, як, наприклад, художник Іван Їжакевич.

Треба відзначити присутність фігури Либіді на киевських пам'ятниках засновникам міста. «Летюча Либідь», створена скульптором Василем Бородаєм для композиції у Наводницькому парку біля

мосту Патона (1982 р.), стала символом нашого міста. Зменшену копію пам'ятника можна побачити на території Національної академії мистецтв на Вознесенському узвозі, 20.

Автор пам'ятника -фонтана на Майдані Незалежності (2002) – скульптор Анатолій Куш. Мозаїчний портрет Либіді прикрашає станцію метро «Золоті ворота». Готель «Либідь», що височіє на площі Перемоги, оздоблений скульптурою легендарної сестри Кия, Щека і Хорива. У первісному проекті готелю скульптура була відсутня, але нині вона є тим елементом, що відрізняє готель від аналогічних споруд. З усіх чотирьох персонажів, що

вважаються засновниками Києва, саме Либіді присвячена більшість столичних топонімів. Існують вулиці Либідська та Володимиро-Либідська. У старому Києві були також вулиці Набережно-Либідська, Новолибідська та провулок Либідський.

Здавна відома річка з такою назвою, вона згадується ще у літописах 968 року. Неподалік розташована станція метро «Либідська».

Річка Либідь, яка за однією з легенд утворилась від сліз прекрасної княжни, за часів Київської Русі слугувала південним кордоном Києва, її ще називали Лебедів-

Лебедівкою. З давніх-давен ця річка використовувалась з господарською метою, для приведення в дію млинів та для забезпечення прісною водою мешканців міста. За планом Києва 1695 р. на ній було 7 водяних млинів, один з них, що належав Видубицькому монастирю, стояв під Лисою горою. Річка, названа на честь сестри засновників Києва, простягається на 14 км і впадає у Дніпро. Сьогодні Либідь замуровано у колектори, а єдиний відрізок її русла, який ще зберіг первинний вигляд, має завдовжки лише 500 метрів.

Наразі у Києві зареєстровано громадську організацію «Либідь Є», яка втілюватиме концепцію ревіталізації річки. Над поверненням річки у життя міста постійно працює команда активістів: дігери, екологи, архітектори й соціологи. Вони проводять заходи на берегах Либіді, поширюють інформацію про річку серед киян.

Підготовлено науково-методичним відділом
НТБ КНУТД

